

Maja Domišljanović
Fakultet političkih znanosti, Zagreb
Politologija, 1. godina

Primljeno: 5. rujna 2000.

Globalizacija⁽¹⁾ i mogućnost izbora

Sažetak

Pojam globalizacije može se shvatiti i definirati na različite, ponekad i kontradiktorne načine. Globalizacija je proces gospodarskog, političkog, socijalnog i kulturnog djelovanja na nadnacionalnom nivou, proces koji na globalnoj razini mijenja ustaljene političke, gospodarske, socijalne i kulturne odnose. Bitna determinanta ovog procesa je tehnološki razvoj koji omogućuje prostorno i vremensko smanjivanje svijeta. Proces globalizacije ima i svoje negativne aspekte - postoji opasnost od stvaranja jednog ideološkog koncepta koji bi nametnuo univerzalne standarde u interesu pojedinih država ili interesnih grupa koje djeluju kao centri moći te bi na taj način bila dokinuta šarolikost i heterogenost svijeta koji bi funkcionirao kao svjetska država. Isto tako, globalizacija podrazumijeva jedinstven ekonomski prostor iz čega prizlazi činjenica da bi ekonomska kriza u bilo kojem području imala planetarne implikacije.

Ono što je potrebno nije svjetska država već ostvarenje globalne solidarnosti u pitanjima od općeg, globalnog interesa. Sam je ishod procesa globalizacije neizvjestan, a ovisit će o svima nama.

Ključne riječi: centri moći, globalizacija, interesi, mogućnost izbora, nadnacionalnost, novi svjetski poredak, svjetska država.

*Povijest čovjeka je groblje velikih kultura,
koje su završile katastrofom zbog nesposobnosti
da planirano, racionalno, dobrovoljno,
reagiraju na izazove.*

Erich Fromm

U današnje vrijeme gotovo nema osobe koja nije čula, barem na planu teoretskih diskusija, za pojam globalizacije, tj. za proces političkih, gospodarskih, kulturnih i socijalnih djelovanja na nadnacionalnoj razini. Izvorište globalizacije uklapa se u novu filozofiju znanu kao *novi svjetski poredak*⁽²⁾ s tendencijama ostvarenja i svjetske vlade, što nije nova zamisao.⁽³⁾ Zadnjih se godina u novinama sve više objavljuju članci o raznim organizacijama koje podržavaju globalizam kao koncept koji inzistira na promjenama i/ili brisanju nacionalnih granica.

Kao dugotrajni povijesni proces u kojemu ljudski rod od samih početaka svojim kretanjem i izumima teži sveobuhvatnosti svijeta, globalizacija je svoje ubrzanje doživjela raspadom realnog socijalizma i slomom komunističkih jednostranačkih režima u zemljama srednje i istočne Europe i u bivšem Sovjetskom Savezu.

Razmatramo li primjer Europe vidimo da su, slomom komunizma nastajale nove granice - između Bjelorusije i Ukrajine, češke i Slovačke..., uz paralelan trend političkog i gospodarskog ujedinjavanja europskih država koje odgovara njihovoj kulturi, poimanju prava i tradiciji (SR Njemačka) (Baier, 1999.).

U ujedinjenju Europe mnogi vide prvi korak k stvaranju svjetske države, a na europski mir gledaju kao na model za svjetski mir. Ta ideja o jednom svijetu jednako je stara kao i iluzija o vječnom miru kojeg bi taj svijet trebao jamčiti. Naravno da postoji i cijeli niz globalnih problema kao što su probijanje ozonskog omotača, klimatske promjene, migracije radne snage i sl., koje je moguće rješavati samo internacionalizacijom svih znanstveno-tehnoloških i drugih resursa. Politički se ne bi smjelo inzistirati na svjetskoj državi samo kako bi ona riješila ona pitanja koja nadilaze nacionalnodržavni okvir. Ona bi dakako morala imati sve ovlasti za donošenje značajnih odluka.⁽⁴⁾

Globalizaciju je kao proces nemoguće izbjeći, s obzirom na visoku razinu svjetske gospodarske konkurentnosti te između ostalog i suvremenog razvoja visokosofisticirane tehnologije, posebno informatičke što svijet pretvara u globalno selo (Rkman, 2000.). Tendencije daljnjeg razvoja gospodarstva rezultiraju internacionalizacijom poduzeća i menadžmenta što iz dana u dan sve više jača razvojnu dinamiku i daljnju konkurenciju na svjetskom tržištu. Takvo globalno

otvoreno tržište nameće visoke kriterije kvalitete, učinkovitosti te razvojnih sposobnosti i afiniteta poduzeća kao i kompetencije menadžera.⁽⁵⁾

Jedna od bitnih determinirajućih komponenata globalizacije je tehnološki razvoj koji omogućuje smanjivanje svijeta kako prostorno tako i vremenski, s implikacijama na kvalitativni i kvantitativni razvoj u smjeru globalne ekonomije, globalne zajednice, globalnih medija i dr. Globalizaciju zasigurno pospješuju i nove, moderne tehnologije, osobito one informacijske, homogenizirajući različite oblike globalnog reguliranja kao što su, primjerice, kretanje kapitala, valuta, trgovina i dr.

Otvorenost prema svjetskom tržištu, duboka međunarodna integracija i revolucija u ekonomiji znanja oblikuju globalizaciju kao proces sa sve manjim mogućnostima nacionalnih država da utječu na ekonomske procese (Petak, 2000:186).

Vlade pojedinih država raspolažu sa sve manje moći koja prelazi u ruke menadžera multinacionalnih interesa kojima su podređene i najveće države svijeta, što uzrokuje nestanak državnog kapitalizma i nacionalne države (Blair, 2000).

Na međunarodnom planu vlade djeluju sve više zajedno s međunarodnim organizacijama, "od Ujedinjenih naroda do General Motorsa".⁽⁶⁾

Na brojnim znanstvenim razinama vodile su se diskusije kako i na koji način sačuvati državni suverenitet i identitet država ukoliko se prihvate pravila igre i kriterij propisani za ulazak u političke, gospodarske i sigurnosne nadržavne integracije kao što su primjerice WTO, NATO, EU⁽⁷⁾, Partnerstvo za mir, Međunarodni monetarni fond (MMF) i dr.

Neminovnost globalizacije ne isključuje suprotstavljanje i prosvjede pojedinih organizacija koje smatraju kako je upravo globalizacija jedan od glavnih uzroka produbljivanja jaza između bogatih i siromašnih. Upravo se Međunarodni monetarni fond (MMF) i Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO) optužuje za svrstavanje na stranu bogatih te provođenje njihovih interesa pri kreiranju uvjeta za pomoć siromašnima. Protivnici procesa globalizacije tvrde da upravo ti procesi aktualiziraju probleme siromaštva, nejednakosti i sl., te da nacionalne države imaju male ili gotovo nikakve mogućnosti za "svoj izbor". Uspostavljanje globalnog slobodnog tržišta mnogi mediji definiraju kao politički projekt u interesu ponajprije bogatih razvijenih kapitalističkih zemalja.

Kada je u pitanju Hrvatska, mora se konstatirati da smo već duži niz godina svjedoci raznih parola poput "Mi se moramo uključiti u.....", "Idemo u Europu" i sl., čime zastupnici integracijskih procesa i slobodnog tržišta globalizam predstavljaju kao opće dobro, kao nužnost povezivanja Hrvatske s europskim i svjetskim institucijama.

Globalizacijom se proriče visok standard građana, rješavanje nezaposlenosti., odnosno boljitak u svim životnim aspektima. Svi će građani biti "građani svijeta"

Protivnici ovakvih procesa u Hrvatskoj drže da je riječ o svojevrsnom novom obliku kolonijalizma i imperijalizma, perfidnom načinu prevlasti SAD-a i zemalja EU-a u politici, ekonomiji, kulturi, znanosti... Za njih globalizacija znači gubitak identiteta i pretvaranje hrvatskog suvereniteta u neki tuđi suverenitet te svođenje čovjeka na pukog potrošača.

Pitanje, može li Hrvatska kao mala zemlja utjecati na proces globalizacije, bilo ekonomske, tehnološke ili neke druge, i može li se oduprijeti širenju i uspostavljanju globalizacijskih procesa tj. ima li uopće mogućnost izbora, zasigurno će još dugo biti obilježeno kontradiktornostima.

U razmatranju globalizacijskih procesa, upravo je pitanje mogućnosti izbora jedno od ključnih pitanja. Je li potrebna svjetska država ili je potrebno ostvarenje solidarnosti u pitanjima od općeg i globalnog interesa - odgovor ovisi o svima nama.

Bilješke

- ¹ U nas postoji dvojako mišljenje o globalizaciji. Jedno definira globalizaciju kao pozitivan i optimističan proces koji donosi razvitak tehnologije, proširenje tržišta, veći profit, lagodniji život, znanstveni napredak, raspad diktatorskih režima i užitak potrošnje (dakle kao nužnost povezivanja svijeta bez nacionalnih granica). Drugo definira globalizaciju kao nužno zlo, prevlast SAD-a i EU-a u svim aspektima života: ekonomiji, politici, znanosti, zabavi i kulturi (dakle kao oblik kolonijalizma i imperijalizma nad malim narodima).
- ² John Gray u knjizi *False Dawn* (The New Press, New York, 1998.) govori o "novom svjetskom poretku" zamišljenom u Sjedinjenim Američkim Državama nakon propasti komunističkih poredaka i sovjetskog bloka, a čija je najvažnija odrednica stvaranje globalnog tržišta.
- ³ Jedna od organizacija koje su najranije podržavale koncept svjetske vlade bili su iluminati (tj. prosvjetljeni). Osnovao ih je 1776. godine Adam Weishaupt, predavač kanonskog prava na sveučilištu Ingolstadt u Bavarskoj. Prof. Weishaupt je rekao: "Prije je potrebno uspostaviti univerzalan režim i imperij nad cijelim svijetom".
- ⁴ o migracijama radne snage, financijama, trgovini, svim vrstama kriminala, ograničenim zalihama robe, kulturnim ostavštinama, AIDS-u i dr.
- ⁵ U ovom kontekstu smatram da u svijetu sve više jača orijentacija na kupca i na konkurente. Poduzeća, odnosno sve više i razne multinacionalne kompanije, izgrađuju svoju poslovnu filozofiju, misiju i viziju, svoj identitet, svoj imidž i razvijaju svoju kompetenciju i potencijale, konkurentsku sposobnost i poziciju na svjetskom tržištu.
- ⁶ "Fiat, simbol talijanskog obiteljskog vlasništva i nacionalne industrije, napokon je popustio globalizaciji udruživši se s multinacionalnim partnerom američkim General Motorsom" (Bešker, 2000).
- ⁷ U *Nedjeljnoj Dalmaciji* od 12. 5. 2000. zamjenik premijera dr. Goran Granić izjavio je: "Očekujemo ulazak Hrvatske u Europsku uniju 2006. god., ali moramo biti svjesni da to uključivanje više ovisi o nama nego o volji drugih". Znači li to da Hrvatska kao mala država ipak ima mogućnost "izbora" ili "prihvata pravila igre".

Literatura

1. Baier, Stephan (1999) *Proširenje Europe na Istok*. Osijek-Zagreb-Split: Panliber
2. Bešker, Inoslav "Globalizacija jede i automobile" *Večernji list*, 14.03.2000.
3. Blair, Tony (2000) *Treći put*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
4. Đuričić, Vuk "Hrvatska će u lipnju biti primljena u WTO", *Slobodna Dalmacija*, 12.05.2000.
5. Epperson, Ralph (1997) *Novi svjetski poredak*. Zagreb: SION
6. Ferenčić, Ante (1992) *U potrazi za novim svjetski poretkom*. Zagreb: Izvori
7. Ferenčić, Ante (1997) *Upravljanje promjenama*. Zagreb: Izvori
8. Giddens, Anthony (1998) *Treći put*. Zagreb: Politička kultura
9. Petak, Zdravko (2000) "Javna potrošnja u hrvatskoj između globalizacije i decentralizacije" *Politička misao* 37(2);180-189
10. Rkman, Ilija (2000) "Globalizacija" *Studentska misao*, broj 1, svibanj; 40-41
11. Simić, Dragan (1999) *Poredak sveta*. Beograd: Zavod za udzbenike i nastavna sredstva
12. Turek, Franjo (1999) *Globalizacija i globalna sigurnost*. Varazdin: Interland

Globalization and the Possibility of Choice

Maja Domišljanović

Summary

The term globalization can be understood and defined in various, sometimes even contradictory manners. Globalization is a process of economic, political, social, and cultural impact on supranational level. It is a process that changes firm geopolitical, political, economic, social, and cultural relations on the global level. The important determinant of this process is the technological development which enables the diminution of the world both in terms of time and space. This process also has its negative aspects: the danger of forming one ideological concept which would impose universal standards to the interests of each country or interest groups which act as the centres of power and in such a way represent a danger to the diversity and heterogeneity of the world which would in turn function as a global state. Furthermore, globalization presupposes a unique economic area which again means that an economic crisis in one part of the world would have global implications. What we need is not a global state, but the realization of the global solidarity in the issues of the general interest. The sole result of this process is uncertain and depends on all of us.

Key words: *globalization, the centres of power, interests, the possibility of choice, supranationality, the new world order, global state*